

საქართველოს მოსახლეობის შრომითი მიგრაცია და მისი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე

ნატო გეგენავა

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

მარინა ბალათურია

სტუ-ს ასისტენტ პროფესორი

მანანა ბერუაშვილი

სტუ-ს ასისტენტ პროფესორი

რეზიუმე

დღესდღეობით ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური და ამავდროულად პრობლემური საკითხი არის შრომითი მიგრაცია. ეს პრობლემა ქვეყანაში დამოუკიდებლობის პირველივე წლებიდან არსებობს და დღემდე რჩება დიდ გამოწვევად. შრომითი მიგრაცია საქართველოში წარმოშობს ეკონომიკურ და დემოგრაფიულ პრობლემებს. ის ასევე დიდ გავლენას ახდენს მის უსაფრთხოებასა და სტაბილურობაზე. მიგრაცია არის რთული გლობალურ-დემოგრაფიული პროცესი, რომელიც წარმოადგენს ცივილიზებული საზოგადოების განუყოფელ ნაწილს და თანამედროვეობის გამოწვევას, ეფუძნება ადამიანთა უფლებას, თავისუფლად აირჩიონ თავიანთი საცხოვრებელი ადგილი და განახორციელონ შრომითი საქმიანობა.

ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესებამ მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი აიძულა ფიზიკური გადარჩენისათვის გამოსავალი საზღვარგარეთ დასაქმებაში ეძებნა. დასაქმების შესაძლებლობების შეზღუდულობა, სამუშაო ძალის დაბალი ფასი, შრომის ბაზრის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის პირობების არარსებობა და არასტაბილური ვითარება იყო ის მიზეზები, რამაც უზიდავა საქართველოს მოსახლეობის ყველაზე აქტიური ნაწილს სამუშაო მოეძებნა საზღვარგარეთ. ერთის მხრივ, შრომითი მიგრაცია განიხილება, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ხელისშემშლელი ფაქტორი, ვინაიდან ქვეყნიდან გადის მნიშვნელოვანი სამუშაო ძალა, თუმცა ამ პროცესს დადებითი ეფექტიც აქვს, მას განიხილავენ, როგორც ქვეყნის ეკონომიკის გადარჩენის სტრატეგიას, რაზედაც მეტყველებს ემიგრანტების მიერ გამოგზავნილი ფულადი გზავნილები. აღნიშნული ფულადი დახმარებები საქართველოში ბევრი ოჯახის არსებობის წყარო და საშუალებაა, რომელიც ხელს უწყობს მათი ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას და ასევე ქვეყნის ეკონომიკაზეც დადებით გავლენას ახდენს.

საკვანძო სიტყვები: შრომითი მიგრაცია, არალეგალური მიგრაცია, ტვინების გადინება, პიროვნული უსაფრთხოება

ABSTRACT

One of the most pressing and at the same time problematic issues today is labor migration. This problem has existed in the country since the first years of independence and remains a serious challenge to this day. Labor migration in Georgia causes economic and demographic problems, it also has a huge impact on its security and stability. Migration is a complex global-demographic process, which is an integral part of civilized society and a challenge of modernity, based on the right of people to freely choose their place of residence and work.

The deteriorating economic situation has forced a significant part of the population to seek employment abroad for employment for physical survival. Lack of employment opportunities, low labor costs, lack of conditions for the normal functioning of the labor market and unstable situation were the reasons that pushed the most active part of the Georgian population to find work abroad. On the one hand, labor migration is considered as an obstacle to the economic development of the country, as a significant labor force leaves the country, but this process also has a positive effect, it is considered as a strategy to save the country's economy, as evidenced by remittances. These financial aids are a source of income for many families in Georgia, which helps to improve their economic situation and also has a positive impact on the country's economy.

* * * *

განვითარებულ სამყაროში უამრავი პრობლემა და გამოწვევაა. ერთ-ერთი აქტუალური და მნიშვნელოვანი საკითხია მიგრაცია. სამუშაო ძალის მიგრაცია არის თანამედროვე მსოფლიოს უმწვავესი პრობლემა. სხვადასხვა პრობლემებმა მოსახლეობის ნაწილი აიძულა, გამოსავალი ეპოვათ ქვეყნის სამუდამოდ ან დროებით დატოვებაში. სამუშაო ადგილის მცირე რაოდენობა, დაბალი ანაზღაურება, აღნიშნულ შემთხვევაში, მოქალაქე იღებს გადანაცვლებას მიგრირების შესახებ. მიგრაციაზე სხვა ფაქტორებიც ახდენენ გავლენას ესენია: ეკონომიკური კრიზისი, დემოგრაფიული ცვლილება, ქვეყნებს შორის შრომის ანაზღაურების მკვეთრი განსხვავება. მიგრაციის რაიმე მწყობრი თეორია ჯერ ვერ ჩამოყალიბდა. ყველაზე დამლუპველია განვითარებადი ქვეყნებიდან მა-

ღალი ხელფასისა და მუშაობის უკეთესი პირობების საძიებლად განვითარებულ ქვეყნებში კვალიფიციური მუშახელის - მეცნიერების მიგრაცია, რამაც მიიღო სახელწოდება "ტვინების გადინება". მასობრივი მიგრაციის, განსაკუთრებით, შრომითი მიგრაციის მიზეზები მრავალგვარია. განასხვავებენ მიგრაციის შემდეგ სახეობებს: მუდმივ მიგრაციას, დროებით მიგრაციას და სეზონურს. ემიგრანტი - ერთი ქვეყნიდან უცხო სახელმწიფოში მუდმივად ან დროებით საცხოვრებლად წასული პირი, რომლის არყოფნა აღემატება წარმოშობის ქვეყანაში 12 თვეს. იმიგრანტი - პირი, რომელსაც ქვეყნის ფარგლებს გარეთ უცხოვრია 12 თვეზე მეტ ხანს (განურჩევლად მოქალაქეობისა), გარდა იმ პირისა და მისი ოჯახის წევრებისა, რომლებიც იმყოფებოდნენ საზღვარგარეთ საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობებში. მიგრაციის ეფექტიანობა დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე: სამუშაო დროის ხანგრძლივობაზე, პროფესიულ მომზადებაზე, გამოცდილებაზე, კვალიფიკაციაზე. მიგრაცია ახსნილია, როგორც მიგრანტთა რაციონალური არჩევანი, როდესაც იციან გადაადგილების დანახარჯები და მისგან მიღებული შესაძლო მოგება. მოსახლეობის გადასახლებისგან განსხვავებით, შრომითი მიგრაცია არ ნიშნავს საცხოვრებელი ადგილის სამუდამოდ შეცვლას. სხვადასხვა ქვეყნებში ჩატარებულმა მრავალრიცხოვანმა გამოკვლევებმა აჩვენა, რომ საერთაშორისო მიგრანტებს ადგილობრივ ქვეყანაში, გამგზავრებამდე, საშუალო შემოსავლის მიღების შესაძლებლობა აქვთ. ხშირ შემთხვევაში, მიგრანტები არ განეკუთვნებიან უღარიბეს მოქალაქეთა რიცხვს. ღარიბი ქვეყნების მოსახლეობას, რომელთაც დაბალი შემოსავალი აქვს, არ აქვს შესაძლებლობა, როგორც ფინანსური, ასევე ინფორმაციული თვალსაზრისით, რომ ჩაებან ფართომასშტაბიან საერთაშორისო მიგრაციაში. საერთაშორისო მიგრანტთა უმრავლესობა, საშუალო ფენის წარმომადგენელია.

მილიონობით ადამიანი იღებს გადაწყვეტილებას მიგრირების შესახებ, რათა თავიანთ ოჯახის წევრებს შეუქმნან უკეთესი საცხოვრებელი პირობები. მიგრაციის წილი სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა განვითარებაში საკმაოდ დიდია. დიდია სამუშაო ძალის მიგრაციის როლი მსოფლიოს ქვეყნების განვითარებაში, მიუხედავად მოცემული ქვეყნების ნეგატიური განწყობისა. მსოფლიო ქვეყნებს შორის საზღვრების გახსნით იზრდება საერთაშორისო ვაჭრობა და კაპიტალის გადაადგილება, რაც თავის მხრივ გავლენას ახდენს დასაქმებაზე. ამ დროს შრომითი მიგრაციის მასშტაბები იზრდება. განვითარებული ქვეყნების პენსიონერთათვისაც მომგებიანია მიგრანტთა რაოდენობის ზრდა, მათი სოციალური დაცვის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. განვითარებად ქვეყნებს კი, სადაც მოსახლეობის სიჭარბეა, ემიგრაცია ათავისუფლებს ქვეყანას ჭარბი მოსახლეობისგან, ერთგვარი ამოსუნთქვის ეფექტს უქმნის. მიგრანტები თავიანთი

ოჯახის წევრებისთვის, ძირითადი შემოსავლის წყაროს წარმოადგენენ.

გაჩნდა ახალი სახელმწიფო საზღვრები და თანდათან გაიზარდა ამ საზღვრების გადამკვეთთა რიცხვიც, რომელმაც გაზარდა საერთაშორისო მიგრანტთა რაოდენობა. განვითარებად ქვეყნებში დღეს, ყოველი მეათე ადამიანი მიგრანტია. მიგრაციის პრობლემა ანუხებს მთელს მსოფლიოს. საქართველოდან ემიგრაციაში წასული მოქალაქეების ზუსტი სტატისტიკა არ არსებობს, მაგრამ შრომითი მიგრაცია, წინა წლებთან შედარებით საგრძნობლად გაიზარდა. მიგრაციის ერთ-ერთი ძირითადი განმაპირობებელია უმუშევრობა, რომელიც დღემდე მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს საქართველოსთვის.

ადამიანის უსაფრთხოების შეფასების მთავარი კრიტერიუმი მისი ცხოვრების ხარისხია. პირის უსაფრთხოება დაცულია, თუ მას აქვს თავისუფალი არჩევანის უფლება, ხელი მიუწვდება შრომის ბაზარსა და საზოგადოების სხვა წევრებისთვის ხელმისაწვდომ სოციალურ საშუალებებზე და შეუძლია იცხოვროს მშვიდობიან გარემოში. ადამიანის უსაფრთხოების ცნება გაერომ ჩამოაყალიბა და გამოყო უსაფრთხოების შვიდი ძირითადი სფერო. ეკონომიკური უსაფრთხოება, სასურსათო უსაფრთხოება, ჯანდაცვა, ეპიდემიური დაავადებებისგან დაცვა, გარემოს უსაფრთხოება, პიროვნული უსაფრთხოება, საზოგადოების უსაფრთხოება, პოლიტიკური უსაფრთხოება. ქვეყნები, სადაც არასტაბილურობაა და კონფლიქტი მძვინვარებს, ვერ უზრუნველყოფენ საკუთარი მოსახლეობის უფლებათა სათანადო დაცვას, რაც ხშირად იძულებითი მიგრაციის მიზეზი ხდება.

არალეგალური მიგრაციის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთ-ერთი ეფექტიანი მექანიზმი სახელმწიფოებს შორის მათ ტერიტორიაზე უკანონოდ მყოფ პირთა რეადმისიის თაობაზე შეთანხმებებია (ნებაყოფლობითი დაბრუნების პროცესი). საქართველოს რეადმისიის შეთანხმებები გაფორმებული აქვს ევროკავშირთან, დანიასთან, ისლანდიასთან, შვეიცარიასთან, ნორვეგიასთან, ასევე უკრაინასთან, მოლდოვასთან და ბელარუსთან. საქართველოსა და ევროკავშირს შორის გაფორმებული რეადმისიის შეთანხმების ეფექტიანი განხორციელების მიზნით, საქართველოსა და ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის მიმდინარეობს რეადმისიის შეთანხმების სამიპლემენტაციო ოქმების გაფორმების პროცესი. საქართველოსა და ევროკავშირს შორის უნებართვოდ მცხოვრებ პირთა რეადმისიის შესახებ შეთანხმების ეფექტიანად განხორციელების მიზნით, საქართველოს მთავრობის მიერ დაინერგა „რეადმისიის განაცხადების მართვის ელექტრონული სისტემა“, რომელიც დადებითად შეფასდა ევროკომისიის მიერ და ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს რეკომენდაცია მიეცათ სისტემაში ჩასართავად. რეადმისიის სისტემის გამოყენებით, საქართველოსა და ევროკავშირის შენგენის წევრი ქვეყნების

შესაბამისი სამსახურები მნიშვნელოვნად ზოგავენ როგორც ადამიანურ, ასევე ადმინისტრაციულ და ფინანსურ რესურსებს. გარკვეულწილად ადგილი აქვს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონო გადაკვეთის მცდელობებს ან საქართველოში კანონიერი გზით შემოსვლის შემდეგ საქართველოში ლეგალურად ყოფნის წესების დარღვევას. ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანია ეფექტიანი სასაზღვრო უსაფრთხოების და სასაზღვრო კონტროლის სისტემის უზრუნველყოფა, რაც დიდ წილად გულისხმობს გამართულ სასაზღვრო ინფრასტრუქტურას, ტექნიკურ აღჭურვილობასა და შესაბამისად მომზადებულ კადრებს; ასევე, ეფექტიან თანამშრომლობას შიდა უწყებრივ, უწყებათაშორის და საერთაშორისო დონეზე. მიგრანტთა მიზიდულობის ცენტრებია არა ქვეყნები მთლიანად, არამედ მსხვილი მეგაპოლისები. ერთ-ერთი ფაქტორი, რომელიც მიგრაციული სისტემის ფუნქციონირებას ხელს უწყობს, არის საზღვარგარეთ შრომითი მოწყობის კომერციული სტრუქტურები. ისინი შუამავლობენ დამსაქმებლებსა და პოტენციურ შრომით მიგრანტებს შორის. საშუამავლო ფორმები თვითონ იღებენ სამუშაოს მძებნელთაგან თანხას საზღვარგარეთ შრომითი მოწყობისთვის. ბევრი იქაური ფირმა მხოლოდ შუამავლების მეშვეობით იღებს მუშახელს. შუამავლები ცდილობენ, მათ ხარისხიანი სამუშაო ძალა მიანოდონ. აღნიშნული სააგენტოები იმ ქვეყნებშია უფრო ბევრი, სადაც პოტენციური ემიგრაცია მაღალია. ამ სააგენტოებს აქვთ სახელმწიფო ლიცენზიები. ხშირად სააგენტოები სპეციალდებიან ბაზრის რომელიმე სექტორზე. ჩვენთან ემიგრაცია უმეტესად არალეგალურია, ფირმებისთვის დამახასიათებელია მრავალი კანონდარღვევა, ტრეფიკინგული ქმედება.

ამგვარად, მსოფლიო შრომის ბაზარში ამა თუ იმ ფორმით მონაწილეობა, რომელიც საერთაშორისო შრომითი მიგრაციის მეშვეობით ხდება, უკვე ნორმა გახდა მსოფლიოს უმრავლესი ქვეყნებისათვის. მრავალ ქვეყანაშია გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ სულ უფრო მეტი ქვეყანა ხდება როგორც შრომით მიგრანტთა მიმღები, ისე გამგზავნი. ამჟამად, ქალები „დამოუკიდებელ“ შრომით მიგრანტთა 50%-ია. ეს მსოფლიო ეკონომიკაში სტრუქტურული ცვლილებითაცაა განპირობებული.

დასკვნა

შრომითი მიგრაცია ის პრობლემაა, რომელიც საქართველოს გასული საუკუნის 90-იან წლებში მოპოვებული დამოუკიდებლობის პირველივე წლებიდან თან სდევს. ქართველების პირველი ნაკადი სამუშაოდ მეზობელ, თურქეთსა და საბერძნეთში წავიდა. მცირე პერიოდში პატარა საქართველოს მოქალაქეები მსოფლიოს თითქმის ყველა განვითარებული ქვეყნის შრომის ბაზარზე გამოჩნდნენ. მიგრაცია დღეისთვის უკვე აღარ წარმოადგენს უცხო მოვლენას და შეგვიძლია ვთქვათ, რომ იგი გარდაუვალია განვითარებადი

ქვეყნებისათვის, სადაც მოსახლეობის საკმაოდ დიდი ნაწილი ვერ ახერხებს საკუთარი თავის რეალიზაციას უნარ-ჩვევებით, განათლებით, სამუშაო გამოცდილებითა თუ სხვა ფაქტორებით, რის შედეგადაც ქვეყნიდან ხდება ინტელექტის გადინება. მიგრაცია გარდაუვალია ისეთი განვითარებადი და ეკონომიკური თვალსაზრისით შეუმდგარი ქვეყნისათვის, როგორიც საქართველოა, სადაც ადამიანთა უმრავლესობა ვერ რეალიზდება, ვერ ახერხებს დასაქმებას სასურველი პროფესიით, პირობებით და ანაზღაურებით. მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ ქვეყნიდან ხდება ინტელექტის გადინება, იმ ადამიანთა უმრავლესობა, რომელთაც სურთ, რომ იყვნენ წარმატებულნი და აქვთ ამის რესურსი და საშუალება, სწავლას აუცილებლად საზღვარგარეთ აგრძელებენ, რადგან მეტი პერსპექტივა აქვთ განვითარების და ხშირ შემთხვევაში სამშობლოში აღარ ბრუნდებიან, ეს შეიძლება ჩავთვალოთ ერთ-ერთ უარყოფით მხარედ მიგრაციისა, რომელიც პირდაპირ კავშირშია ქვეყნის განვითარებასა და ეკონომიკასთან. ქვეყანა არ უნდა კარგავდეს ნიჭიერ ახალგაზრდებს, რომელთაც მომავლის შეცვლა უკეთესობისკენ შეუძლიათ და უნდა ჰქონდეს იმის რესურსი, რომ თავად უზრუნველყოს მათი რეალიზება.

შრომით ემიგრაციას ახლავს როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური შედეგები. პოზიტიური შედეგები გამოიხატება შემდეგ ფაქტორებში: ფულადი გზავნილების დიდი მოცულობა და მის ხარჯზე სამშობლოში დარჩენილი ოჯახების შემოსავლების ზრდა, სიღარიბის შემცირებას და ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას უწყობს ხელს; შრომითი ემიგრანტების ფულადი სახსრების ინვესტირებით ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა, ეკონომიკური განვითარების დაჩქარება, ეროვნული ვალუტის გამყარება, სავალუტო რეზერვების სტაბილურობის ხელშეწყობა; ქვეყანაში უმუშევრობისა და არასრული დასაქმების მასშტაბების შემცირება; ემიგრანტთა დაბრუნების შემთხვევაში, მათ მიერ უცხოეთში მუშაობისას დაგროვილი ცოდნისა და გამოცდილების, ახალი სანარმოო და ორგანიზაციული უნარების სამშობლოში გადმოტანა და თავისი ქვეყნის ადამიანური კაპიტალის გაზრდა; სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ მცირე და საშუალო ბიზნესის დასაწყებად საჭირო პოტენციალის გაზრდა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <https://pubhtml5.com/cwgv/xweh> - ბოლოს გადამოწმებულ იქნა 05.10.2022
2. ტუხაშვილი მ. საქართველოს მოსახლეობის ტერიტორიული მობილობის კვლევის სტრატეგიის შესახებ. თსუ. მიგრაციის კვლევის ცენტრი. კრებული: მიგრაცია – 7. თბილისი, გვ. 127- 145. 2015
3. <https://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data> - ბოლოს გადამოწმებულ იქნა 05.10.2022